

POSUDEK NA DOKTORSKOU DISERTAČNÍ PRÁCI

PhDr. Kathleen Brenda Geaney

English-Speaking Communists, Communist Sympathizers and Fellow-Travellers and Czechoslovakia in the Early Cold War

Ústav světových dějin FF UK

Kathleen Brenda Geaney se ve své doktorské práci zaměřila na cestování do komunistického Československa ze zemí mimo pro-sovětský blok na konci čtyřicátých a na počátku padesátých let 20. století. Téma si dále omezila anglickým rodným jazykem těchto návštěvníků Československa, v práci se tak setkáváme především s lidmi z USA, Velké Británie a Austrálie. Další zúžení tématu spočívá v ideologické orientaci návštěvníků, autorka se zabývá hlavně levicově orientovaným, komunistickému režimu nakloněným cestovatelům.

Práce je zjevně výsledkem důkladného několikaletého sběru dat v amerických, britských a českých archívech a rešerši desítek časopisů, memoárové literatury a literatury sekundární. Po zajímavém úvodu o cestování do Sovětského Ruska v meziválečné době a jeho propagandistického využití, se autorka věnuje podrobnému popisu jednotlivých skupin cestovatelů a jejím jednotlivým aktérům.

Rozdělení cestovatelů do skupin podle účelu cesty a profese pak tvoří páteř struktury práce. Hlavními tématy kapitol tak jsou svět umění s hlavním důrazem na karlovarský filmový festival, který do komunistického Československa přitáhl celou řadu hollywoodských a jiných celebrit. Větší pozornost je také věnována divadelnímu souboru Joany Littlewood, který v roce 1948 v Československu vystupoval, a také Paulovi Robesonovi, známému americkému zpěvákovi, spisovateli a herci, který byl častým hostem nejen Československa, ale hlavně Sovětského svazu. Dalšími skupinami cestovatelů jsou: levicově orientovaní politici (především představitelé komunistických stran ze zmíněných anglofonních zemí); lidé, kteří Československem jen projížděli na cestě do Sovětského svazu nebo Číny; a lidé přijíždějící na nejrůznější slavnosti a partajní sjezdy.

Zvlášť zajímavou je kapitola, která se věnuje mírovému hnutí. Autorka dokazuje, jak důležitou roli Praha v mírových kongresech hrála, jak téma míru a „boje proti válce“ rezonovalo (často z velice různých důvodů) u lidí z různých zemí, jak emotivní, a proto

mobilizační téma míru bylo a jaké výsadní postavení mělo toto téma v komunistické propagandě. V mírovém hnutí pak hrála důležitou roli i církve, což autorka demonstruje především na postavě Josefa Lukla Hromádky, který také věřil v možnost produktivního propojení křesťanství a sociálních důrazů komunismu.

Pozoruhodná je i podkapitola o Lidicích a britských donátorech, kteří významně přispěli k obnově vesnice. Z podkapitoly nazvané *Itineraries* pak jasně vyplývá, že právě Lidice se staly nedílnou součástí každé státními orgány plánované cesty zahraničních hostů po českých zemích.

Nové a objevné jsou i části o *Progressive Tours*, britské cestovce, která úzce spolupracovala s Čedokem a byla součástí propagandistické pro-komunistické mašinérie. Klienti této cestovky byli podle autorky pečlivě vybíráni, aby se už od začátku mezi turisty neobjevili lidé kritičtí vůči režimu v Československu, aby neohrozili ideologický přínos celé akce.

Četba práce je tedy jistě obohacující, díky tak širokému heuristickému výzkumu bude práce jistě reservoárem nespočetných důležitých odkazů na zajímavé osoby, události a prameny k dějinám prvních let komunistického Československa a kontaktům mezi Československem a státy na západ od „železné opony“.

Pokud se zaměříme na zarámování práce a její hlavní myšlenku, je dojem bohužel mnohem problematičtější. Hlavní myšlenkou práce je teze, že Sovětský svaz měl velmi dobře propracovanou taktiku, jak propagandisticky využít návštěv prominentů (z oblasti kultury, vědy a levicové politiky) v zemi tak, aby se tito stali ve svých zemích obhájci a propagátory sovětského režimu – a že Československo tento sovětský model okopíroval. Na jednom místě dokonce autorka tvrdí, že i když se práce věnuje především Československu, závěry jsou nejspíš podobné, jako by byly i pro jiné lidově demokratické režimy a navíc, že podobné výsledky by byly i u hostů jiných jazyků (s. 60). V závěru se teze opět opakuje: „the hospitality techniques developed in the USSR in the 1920s and 1930s had been turned to good account in Czechoslovakia...“(s. 230).

Tato základní teze práce je pro čtenáře velkým zklamáním: jde jednak o neuvěřitelné promarnění šance dojít na základě tak bohatého materiálu k nějakému zajímavému závěru. Vedle banality teze je tato navíc pochybná, protože sama autorka přináší v práci spousta důvodů, proč považovat situaci „západních“ turistů v Československu za unikátní: blízkost Československa, stará tradice úspěšných lázní (především v západních Čechách), Praha jako

důležitý dopravní uzel, čilé kontakty s levicovými intelektuály již z meziválečné doby (vedle Francie mělo ČSR ve třicátých letech jako jediné legální komunistickou stranu v Evropě) atd. Zjevně zde dokonce vznikaly iniciativy, které nebyly kopií iniciativ sovětských – jako například filmový festival, který začal v Mariánských Lázních a od roku 1950 byl v Karlových Varech a teprve později byl obročně organizován v Moskvě. Tato aktivní a kreativní role jednotlivých prosovětských států v komunistické propagandě a konsolidaci komunistických režimů ve středovýchodním evropském prostoru, by také mnohem více odpovídala současnému stavu bádání o dějinách komunistických států, který starší tezi o údajném kopírování sovětského modelu nabourává.

Autorka by se také mohla zamyslet nad důvody, proč aranžované cesty (i když mnohé z popsaných cest zaranžovány nebyly) měly takový úspěch. Autorka se dost vágně a nejasně vyjadřuje o těchto lidech nakloněných komunismu jako o lidech, kteří hrají roli šaška (s. 227). Nebylo by ale zajímavější rozebrat logické důvody jejich nadšení, které se přitom tu a tam v práci i objevují, totiž: skutečnost, že programy Progressive Tours a jiné se orientovaly na britské dělníky, pro které byla cesta do Československa nebo dokonce pobyt v českých lázních do té doby neznámý luxus? Jistě by stálo za to se také zamyslet nad tím, proč bylo mezi nadšenými a aktivními návštěvníky tolik Afroameričanů.

Nejsem si také jistá, zda platí teze, že podobná témata by člověk našel u analýzy návštěv i jiných „západních“ hostů. V případě Francie by kupříkladu jistě nebyl tak velký údiv nad systémem školek a jeslí a jiných sociálních programů. U německých hostů také předpokládám i jiná témata a také jiný vztah k Lidicím atd.

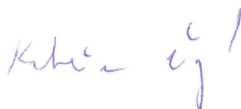
Nejasnost vymezení tématu vede k určité tenzi mezi očekáváním a tím, co čtenář v práci najde. Pokud by měla být tématem práce přímo státní péče o zahraniční hosty, chybí mi analýza toho, pod kterou instituci spadala péče o hosty, kdo rozhodoval, zda nějaký host dostane či nedostane plnou péči, jaká byla při výběru kritéria. Člověk se dovídá jen střípky založené na vzpomínkách či zmínkách v tisku. Co člověk naopak v práci najde v hojné míře, jsou právě popisy jednotlivých jevů a témat, která u sledovaných osob rezonovala a které tito návštěvníci v Československu obdivovali.

Na několika místech čtenáře také překvapí zjednodušené či zavádějící interpretace. Do očí bije například oddíl o církvích za komunismu, kde je katolická církev en bloc líčena jako oběť komunismu, zato církve československá a církve evangelická jako organizace ochotné ke

spolupráci s režimem, což ještě autorka vysvětluje možnostmi farářů těchto církví se ženit, takže na ně prý režim mohl vyvíjet větší tlak.

Práce využívá impresivního množství anglicko-jazyčné literatury, přehlíží však řadu stěžejních publikací v českém jazyce, např. v oddíle o spartakiádách mi chybí kniha Petra Roubala, o katolické církvi publikace Jaroslava Cuhry, ve výkladu o J.L. Hromádky výborné analýzy o Křesťanském mírovém hnutí od Ondřeje Matějky.

Celkově však rozhodně doporučuji předložit práci k obhajobě. Práce vznikla na základě (až nevídaně) rozsáhlého výzkumu a obsahuje řadu důležitých dílčích tezí a poznatků. Jakkoliv by bylo dobré ještě zapracovat na celkovém zarámování práce (což by bylo žádoucí, pokud by autorka chtěla práci publikovat), vřele doporučuji udělit Kathleen Brenda Geaney vědeckou hodnost PhD.

Kateřina Čapková, PhD

Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR